

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

Ιούλιος 2023

ABSTRACT

Ο αγροδιατροφικός τομέας της Κρήτης αποτελεί μια δυναμική ατμομηχανή βιώσιμης ανάπτυξης και ανθεκτικότητας, αξιοποιώντας την παραδοσιακή γνώση, την καινοτομία και τη συνεργασία. Με τη συσπείρωση των εμπλεκόμενων φορέων, τον εκσυγχρονισμό των πρακτικών και την ενίσχυση του μοναδικού κρητικού σήματος, η περιοχή θα επιδιώξει να αυξήσει την ευημερία, να καλλιεργήσει τη φυσική της κληρονομιά και να θρέψει τον κόσμο με ξεχωριστά προϊόντα εξαιρετικής ποιότητας.

Χ. Δασκαλάκη, Μ. Καθαράκης

Συντονιστές Ομάδας εστίασης Αγροδιατροφής
Περιφέρειας Κρήτης

Μέλη Ομάδας εστίασης Αγροδιατροφής

- **Δασκαλάκη Χρυσή**, Αν. Προϊσταμένη Γεν. Δ/σης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιφέρειας Κρήτης, Συντονίστρια
- **Καθαράκης Μιχάλης**, Διαχειριστής Μεσογειακού Κέντρου Ικανοτήτων Αγροδιατροφής ΙΚΕ - Αντιπρόεδρος ΠΣΕΚ-Κ, Αναπλ. Συντονιστής
- **Ζηδιανάκης Γιάννης**, Αν. Τμηματάρχης Συντονισμού & Υλοποίησης Δράσεων Φυτικής και Ζωικής Παραγωγής- Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης, Περιφέρειας Κρήτης, Μέλος **Ντούλης Ανδρέας**, Ερευνητής ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ, μέλος ΓΕΩΤΕΕ-Παράρτημα Κρήτης, Μέλος ΠΣΕΚ-Κ, Μέλος
- **Λεράκης Μανώλης**, Επιχειρηματίας, ΑΝΟΕΛ ΙΚ, Μέλος
- **Μαρκαντωνάκης Αλέξανδρος**, Επιχειρηματίας, ΚΥΛΙΝΔΡΟΜΥΛΟΙ ΚΡΗΤΗΣ ΑΕ., ΑΒΕΑ – ΑΝΑΤΟΛΗ Α.Β.Ε, Μέλος
- **Μηλιάρκης Νίκος**, Επιχειρηματίας, ΜΙΝΩΣ ΚΡΑΣΙΑ ΚΡΗΤΗΣ ΑΦΟΙ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ ΑΕ, Πρόεδρος δικτύου "Wines of Crete", Μέλος
- **Μυλωνάς Κώστας**, Δ/ντής Ινστιτούτου Θαλάσσιας Βιολογίας, Βιοτεχνολογίας & Υδατοκαλλιεργειών – ΕΛΚΕΘΕ, Μέλος
- **Σαρικλάκης Εμμανουήλ**, Επιχειρηματίας, ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑ ΚΡΗΤΗΣ ΑΒΕ, Μέλος
- **Στεφανάκης Αλέκος**, Επιχειρηματίας, ΒΙΟΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΑΕ, Πρόεδρος ΓΕΩΤΕΕ-Παράρτημα Κρήτης, Μέλος
- **Τζεδάκης Σταύρος**, Πρόεδρος Αγροδιατροφικής Σύμπραξης Περιφέρειας Κρήτης, Μέλος
- **Φραγκάκης Γιάννης**, Επιχειρηματίας, ΑΓΡΟΦΙΛΙΑ ΑΕ, Μέλος
- **Χαλκιαδάκη Χριστίνα**, Επιχειρηματίας, ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗΣ ΑΕ, Μέλος
- **Φραγκιαδάκης Γεώργιος**, Αναπλ. Καθηγητής Τμήματος Επιστημών Διατροφής και Διαιτολογίας/ Σχολή Επιστημών Υγείας – ΕΛΜΕΠΑ, Μέλος

Στις συναντήσεις συμμετείχαν επίσης οι κ.κ.: Σταύρος Αρναουτάκης-Περιφερειάρχης Κρήτης, Κώστας Στεφανίδης-Πρόεδρος του Περιφερειακού Συμβουλίου Έρευνας και Καινοτομίας Κρήτης (ΠΣΕΚ-Κ), Φωτεινή Κατίκα-αν. προϊσταμένη Δ/σης Ανάπτυξης Περιφερειακής Οικονομίας & Εξωστρέφειας (ΔΑΠΟΕ), Κατερίνα Ρουσάκη-αν. προϊσταμένη Τμήματος Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας & Καινοτομίας, Χρήστος Μπίλιος, Σταύρος Καουκάκης, Ειρήνη Πατσιαλή-στελέχη της ΔΑΠΟΕ.

Συμπεράσματα ομάδας εστίασης αγροδιατροφής

Κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων της ομάδας εστίασης αγροδιατροφής, βασικοί συντελεστές του κρητικού αγροδιατροφικού τομέα συζήτησαν και προσδιόρισαν τα βασικά αποτελέσματα και τις μελλοντικές δράσεις για την προώθηση του κλάδου. Η ομάδα εξέτασε την τρέχουσα κατάσταση του κλάδου και πρότεινε συγκεκριμένες στρατηγικές για την αντιμετώπιση πιεστικών προκλήσεων και την αξιοποίηση μοναδικών ευκαιριών.

Στον τομέα της αγροδιατροφής, η ομάδα εστίασης αποκάλυψε την ανάγκη **ενίσχυσης της τοπικής παραγωγής αγροτικών προϊόντων** και προϊόντων γάλακτος. Έμφαση δόθηκε επίσης στην **ενίσχυση των στρατηγικών μάρκετινγκ για την προώθηση των μοναδικών ιδιοτήτων των κρητικών προϊόντων** και στην **επένδυση στην εκπαίδευση και την έρευνα** για την **προώθηση της καινοτομίας** και τη **βελτίωση των τεχνικών παραγωγής**. Η ομάδα υπογράμμισε επίσης τη **σημασία της συλλογικής δράσης και της δικτύωσης**, ώστε να καταστεί δυνατή η συγκέντρωση πόρων και η αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων. Ο **βιώσιμος αγροδιατροφικός τομέας** ήταν ένα άλλο σημαντικό σημείο συζήτησης. Οι ενδιαφερόμενοι τόνισαν την ανάγκη για **βιώσιμες πρακτικές** και ταχεία **προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή**. Η **προώθηση της συνεργασίας** μεταξύ παραγωγικών φορέων και ερευνητικών ιδρυμάτων θεωρήθηκε υψίστης σημασίας, με σκοπό την **εισαγωγή μεταρρυθμίσεων για τη βιώσιμη γεωργία**. Η ίδρυση του Συμβουλίου ως περιφερειακού οργάνου για την έρευνα και την καινοτομία αναμένεται να τονώσει τη συνεργασία και να δημιουργήσει στρατηγική χάραξη πολιτικής, ενώ η ειδική έρευνα θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις επιχειρηματικές προκλήσεις των αγροδιατροφικών επιχειρήσεων.

Το **μέγεθος των μικρών επιχειρήσεων** αναγνωρίστηκε ως πρόκληση, με την ομάδα να προωθεί τη **δημιουργία cluster με επίκεντρο το προϊόν** για την προώθηση της συνεργασίας, της ανταλλαγής γνώσεων και των κοινών προσπαθειών μάρκετινγκ. Υπογραμμίστηκε η ανάγκη για την **καθιέρωση ενός διακριτού εμπορικού σήματος για τα κρητικά προϊόντα**, ώστε να τα βοηθήσει να ξεχωρίσουν στην αγορά, ενώ προτάθηκαν **κίνητρα για εξαγωγές**, ώστε να βοηθηθούν οι μικρές επιχειρήσεις να εξερευνήσουν τις διεθνείς αγορές.

Προτάθηκαν διάφορες μελλοντικές δράσεις όπως η **δημιουργία εταιρικών σχέσεων μεταξύ των τοπικών γεωργών και των επιχειρήσεων για την ενίσχυση της παραγωγής και της διανομής**, καθώς και η διασύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με τον τουρισμό με δράσεις όπως ο γαστρονομικός τουρισμός. Η **επένδυση σε υποδομές και τεχνολογία** για τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών πρακτικών και τη βελτίωση της παραγωγικότητας είναι μια άλλη βασική δράση. Προτάθηκε επίσης η **δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης της διαθεσιμότητας και της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων στην Κρήτη**. Τέλος, η

προώθηση της **δικτύωσης της έρευνας** και της **επιχειρηματικότητας** θεωρήθηκε απαραίτητη για την προώθηση του αγροδιατροφικού τομέα.

Όσον αφορά τη γενικότερη πολιτική, η ομάδα εστίασης πρότεινε τη **ενίσχυση της συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων της τετραπλής έλικας ανάπτυξης**.

Άλλες προτάσεις περιλάμβαναν τη **στήριξη των βιώσιμων γεωργικών εισοδημάτων**, τη **βελτίωση της θέσης των γεωργών στην αλυσίδα αξίας**, τον **μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή** και την προώθηση της **προστασίας της βιοποικιλότητας**. Έμφαση δόθηκε επίσης στην προσέλκυση νέων γεωργών, στην προώθηση και ενίσχυσης της απασχόλησης στον αγροδιατροφικό τομέα.

Σχολιασμός αποτελεσμάτων ομάδας εστίασης από την ομάδα συντονισμού

Στην καρδιά της Μεσογείου, το νησί της Κρήτης αποτελεί απόδειξη της πλούσιας διατροφικής κληρονομιάς και γόνιμο έδαφος για καινοτομία. Μέσω της εστιασμένης εργασίας περιφερειακών φορέων, τοπικών επιχειρήσεων, ακαδημαϊκών και ερευνητικών ιδρυμάτων και ενός δικτύου αφοσιωμένων ατόμων, η Κρήτη έχει ξεκινήσει ένα μετασχηματιστικό ταξίδι για τον επαναπροσδιορισμό του αγροδιατροφικού της τομέα. Εξετάζοντας τα αποτελέσματα από τις πρόσφατες συνεδρίες της ομάδας εστίασης, αναδεικνύονται έντονα οι δυνατότητες για ένα ανθεκτικό και ακμάζον αγροδιατροφικό τοπίο.

Η κρητική αγροτική κοινότητα στηρίζεται σε θεμέλια πανάρχαιων παραδόσεων, εμπλουτισμένων από τη γενναιοδωρία της γης και τη σοφία των γενεών. Η ομάδα εστίασης πάνω στο έδαφος αυτής της κληρονομιάς, ανασύρει βασικές γνώσεις σχετικά με τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που βρίσκονται μπροστά μας. Η διερεύνηση της κρητικής τυροκομίας και της αλληλεπίδρασής της με την τοπική παραγωγή γάλακτος, οι στρατηγικές μάρκετινγκ, η εκπαίδευση και τα ερευνητικά προγράμματα υπογραμμίζουν τις δυνατότητες για ένα πιο βιώσιμο και ανταγωνιστικό μέλλον. Αυτή η ιστορία επαναλαμβάνεται και σε άλλους τομείς, από την καλλιέργεια των φημισμένων ελιών μέχρι τη συγκομιδή των πλούσιων αμπελώνων.

Ένα βασικό συμπέρασμα από αυτές τις συζητήσεις ήταν η δύναμη της συλλογικότητας και της δικτύωσης, που αντικατοπτρίζει τις πλούσιες διασυνδέσεις στο κρητικό οικοσύστημα. Με την προώθηση ισχυρών, συνεργατικών clusters, παρόμοιων με το επιτυχημένο δίκτυο "Wines of Crete", μπορούμε να ενοποιήσουμε πόρους, να ενισχύσουμε την ανταλλαγή γνώσεων και να οικοδομήσουμε μια πιο ανθεκτική βιομηχανία που θα στέκεται όρθια εν μέσω παγκόσμιων προκλήσεων.

Η ομάδα εστίασης υπογράμμισε επίσης τη σημασία της δημιουργίας μιας ξεχωριστής ταυτότητας για τα κρητικά προϊόντα. Καθώς χαράζουμε το στίγμα μας στη διεθνή σκηνή, η εφαρμογή της πιστοποίησης, και της διαφάνειας με τη χρήση σύγχρονων έξυπνων συστημάτων, σχετικά με την προέλευση των προϊόντων μας θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και θα χαράξει τη θέση μας στην παγκόσμια αγορά. Καθώς βαδίζουμε μπροστά, υπάρχουν βασικά ερωτήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε.

Πώς μπορούμε να ενισχύσουμε περαιτέρω τα τοπικά συστήματα παραγωγής, διατηρώντας παράλληλα μια ισορροπία με το περιβάλλον μας;

Πώς μπορούμε να δημιουργήσουμε πιο αποτελεσματικές στρατηγικές μάρκετινγκ που όχι μόνο θα προωθούν τα κρητικά προϊόντα αλλά και θα εμπνέουν υπερηφάνεια στους ντόπιους καταναλωτές μας; Ποιο ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η καινοτομία στις παραδοσιακές γεωργικές μας πρακτικές και πώς μπορούμε να συνδυάσουμε την παλιά σοφία με τις νέες τεχνολογίες;

Επιπλέον, πώς μπορούμε να προωθήσουμε μια ισχυρότερη, πιο δυναμική σχέση μεταξύ των ερευνητικών ιδρυμάτων και των φορέων παραγωγής, ώστε να ευθυγραμμιστεί η επιστημονική πρόοδος με τις πρακτικές ανάγκες;

Πώς μπορούμε να δώσουμε κίνητρα και να διευκολύνουμε την είσοδο νέων, δραστήριων ατόμων στον αγροδιατροφικό τομέα, αναζωογονώντας τις αγροτικές μας περιοχές και διασφαλίζοντας τη συνέχεια των αγροτικών μας παραδόσεων;

Και τέλος, πώς μπορούμε να ενσωματώσουμε αυτά τα ποικίλα στοιχεία σε μια ολιστική, βιώσιμη στρατηγική που θα ενισχύει τη φωνή της Κρήτης στην παγκόσμια αγροδιατροφική σκηνή;

Η ομάδα εστίασης έθεσε την πορεία, αποκαλύπτοντας το περίγραμμα του συλλογικού μας σχεδίου.

Με αυτά τα πιεστικά ερωτήματα στο χέρι, το καθήκον μας τώρα είναι να συνεχίσουμε αυτή την έρευνα περαιτέρω, να σκάψουμε βαθύτερα στο έδαφος του κοινού μας μέλλοντος και να φυτέψουμε τους σπόρους για έναν ακμάζοντα, ανθεκτικό και ευημερούντα αγροδιατροφικό τομέα της Κρήτης.

Συμπερασματικά, οι συζητήσεις της ομάδας εστίασης και οι προτάσεις που προέκυψαν παρέχουν το περίγραμμα για έναν ισχυρό οδικό χάρτη για τη μελλοντική ανάπτυξη του αγροδιατροφικού τομέα της Κρήτης.

Προτάσεις για τη δημιουργία ενός οδικού χάρτη για την ενίσχυση του αγροδιατροφικού τομέα στην Κρήτη

Ο οδικός χάρτης προτείνεται να επικεντρωθεί σε πέντε προσαρμοσμένες προτεραιότητες:

- ενίσχυση των τοπικών παραγωγικών δυνατοτήτων,
- βελτίωση των τεχνικών μάρκετινγκ,
- ενίσχυση των συνεργατικών προσπάθειών,
- προώθηση ερευνητικών πρωτοβουλιών και
- αξιοποίηση της σύνδεσης μεταξύ του αγροδιατροφικού και του τουριστικού τομέα.

Η **ενίσχυση της τοπικής παραγωγής** αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του σχεδίου μας. Αυτό περιλαμβάνει την προώθηση οικολογικά ορθών μεθόδων καλλιέργειας που όχι μόνο θα αυξήσουν την ποιότητα και την ποσότητα των προϊόντων μας, αλλά και θα προστατεύσουν τα ποικίλα φυσικά αγαθά της Κρήτης. Η πρόταση ενός εξελιγμένου προγράμματος κατάρτισης που απευθύνεται στους αγρότες μας είναι αναπόσπαστο μέρος αυτής της διαδικασίας, όπως και η απαραίτητη επένδυση σε υπερσύγχρονες υποδομές και εργαλεία.

Στη συνέχεια, πρέπει να **τελειοποιήσουμε τις προσεγγίσεις μάρκετινγκ**, αναδεικνύοντας τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά των προϊόντων μας. Μια πειστική εμπορική ταυτότητα, που θα έχει τις ρίζες της στην πλούσια πολιτιστική και οικολογική κληρονομιά της Κρήτης και την κρητική διατροφή, θα χρησιμεύσει για τη διάκριση των προϊόντων μας σε μια ανταγωνιστική αγορά. Η σπουδαιότητα της ανάπτυξης του ψηφιακού μας αποτυπώματος δεν μπορεί να υποτιμηθεί και στόχος μας είναι να χρησιμοποιήσουμε τις πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και το ηλεκτρονικό εμπόριο για να προσεγγίσουμε ένα παγκόσμιο κοινό.

Η **προώθηση των συνεργατικών σχημάτων** αποτελεί το τρίτο μέρος της στρατηγικής μας. Παρακινώντας τους παραγωγούς να δημιουργήσουν συνεργατικούς σχηματισμούς, μπορούμε να μοιραστούμε τους πόρους και να μετριάσουμε τους κινδύνους, ενθαρρύνοντας έτσι μια πιο συλλογική και ανθεκτική οικονομία. Αυτό θα ενισχύσει την πρόσβαση στην αγορά για τους μικρότερους παραγωγούς και θα οδηγήσει σε μια πιο δίκαιη κατανομή της αξίας κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού μας.

Όσον αφορά το τέταρτο σημείο, είναι ζωτικής σημασίας να **αυξήσουμε τις επενδύσεις μας στην έρευνα και την ανάπτυξη**, διευκολύνοντας τις συνεργασίες με ακαδημαϊκά ιδρύματα και ερευνητικούς φορείς. Αυτό θα ενίσχυε την καινοτομία σε όλη την αλυσίδα εφοδιασμού μας, από την ανάπτυξη προϊόντων έως τη συσκευασία. Οι αναδυόμενες τεχνολογίες, όπως η γεωργία ακριβείας και η βιοτεχνολογία, αποτελούν το κλειδί για το μέλλον της αγροδιατροφής, προσφέροντας ευκαιρίες για καλύτερη ποιότητα και αύξηση της αποτελεσματικότητας και της καινοτομίας.

Τέλος, στοχεύουμε να **αξιοποιήσουμε την εγγενή συνέργεια μεταξύ της αγροδιατροφικής και της τουριστικής βιομηχανίας**. Με την προώθηση πακέτων γαστρονομικού τουρισμού, μπορούμε να προσφέρουμε βιωματικές εμπειρίες από τα αγροκτήματα, τους αμπελώνες και τις αγορές μας, δημιουργώντας μακροχρόνια αφοσίωση στην ταυτότητα μας.

Αυτός ο αναθεωρημένος οδικός χάρτης αντιπροσωπεύει **το όραμά μας για έναν ζωντανό, ανταγωνιστικό και βιώσιμο αγροδιατροφικό τομέα στην Κρήτη**. Αναμένουμε με ανυπομονησία τη συνεχή υποστήριξή σας και τις γνώσεις σας καθώς εργαζόμαστε για τη μετατροπή αυτού του οράματος σε πραγματικότητα.